

Yan Anlam Nedir?

Sözcüğün temel anlamıyla ilgili olarak zamanla yeni anlamlar kazanmasıdır. **Temel anlama** bağlı bu ilgi, genellikle ilk anlamla **yan anlamlar** arasında görev veya şekil yönünden benzerliktir. **Mecaz anlam** ile yan anlamı karıştırmamak için sözcüğün **gerçek anlamından** çok uzaklaşıp uzaklaşmadığına bakmanız gerekmektedir. Eğer temel anlamından tamamen uzaklaşmış ise o sözcük **mecaz anlamlı kelimelerden** biridir.

Yazma eserlerin **yaprakları** zamanla sararmıştı.

Aradığın saati masanın **gözüne** koymuştum.

Bu cümlelerde “bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların oluştuğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler” demek olan “yaprak” sözcüğü, “kitap, defter vb. şeylerde ön ve arka yüzü oluşturan kâğıtlardan her biri” anlamında; “görme organı” demek olan “göz” sözcüğü “çekmece” anlamında kullanılarak yan anlam kazanmıştır.

* *Mağaranın “ağzında” fotoğraf çektirdik.* (Mağaranın giriş kısmı, şekil yönüyle ağız düşündürür.)

* *Ipliği iğnenin “gözünden” geçiremiyorum.* (Sözcüğün kazandığı anlam şekil yönünden temel anlamını düşündürür.)

* Kuzeydeki buz dağları ağır ağır güneye “yürüyor.” (Sözcüğün kazandığı anlam görev yönünden temel anlamını düşündürür.)

-Aşağıdaki cümlelerde koyu renkle yazılmış sözcükler yan anlamda kullanılmıştır.

- Reklamlara girmek için filmi en güzel yerinde **kestiler**.
- Bu küçük odayı çocuklara **ayırmayı** düşünüyorum.
- Masanın üstündeki kâğıtlar rüzgârın etkisiyle **uçtu**.
- Duvarın sıvası için **ince** kum getirtmek gerekiyor.
- Gecekondular şehrin en güzel manzarasına sahip **sırtlara** yapılmıştı.
- Masanın oynayan **ayağını** tamir etmek gerekiyor.
- Yokuşun **başına** kadar yarışmaya var mısınız?
- Bacağındaki sargıdan sızan kan yorganın **yüzünü** kırmızıya boyamıştı.
- Kar nedeniyle kapanan **yolları açmak** için durmaksızın çalışıyoruz.
- Olimpiyatlarda beş **dalda** altın madalya getiren sporcularımız bizi gururlandırdı.

Yan Anlam ile ilgili Örnek Sorular

I. Yanan ormanların yerine yeni orman yetiştirilir.

- II. Birkaç batarya top, kızgın güneş altında pırl pırl yanıyor.
 III. Akşam ezanıyla birlikte köyde gaz lambaları yanmaya başladılar.
 IV. Tarihi konağın yanması bütün mahalleliyi çok üzmüştü.
 V. Yaz tatili planımızın iptal edilmesine yanıyorum.

Numaralanmış cümlelerin hangilerinde “yanmak” sözcüğü yan anlamda kullanılmıştır?

- A) I. ve II. B) II. ve III. C) I. ve III. D) I. ve IV. E) II. ve IV.

ÇÖZÜM: I.ve IV. cümlelerde yanmak sözcüğü temel anlamıyla kullanılmıştır. V. cümlede kullanılan “yanmak” sözcüğü mecaz anlamlıdır. Yan anlam, sözcüğün temel anlamıyla şekil ve görev yönüyle benzerlik taşır. II. cümlede bataryaların ıslıl ıslıl yanması ve III. cümlede gaz lambalarının yanması, ışık saçması yönüyle yanmak sözcüğüyle benzerdir. Bu durumda II ve III numaralı cümlelerde sözcük yan anlamıyla kullanılmıştır.

Aşağıdaki altı çizili kelimelerin hangisi yan anlamda kullanılmıştır?

- A) Soruyu bir de bu yoldan çözmeyi deneyelim.
 B) Hafif davranışlarıyla herkesin gözünden düştü.
 C) Sonunda bütün suç yine benim üstüme kaldı.
 D) Bu sözlerden bu kadar alınacağını bilemezdim.
 E) Olayların buraya varacağını çok önceden kestirmiştım.

“Bırakmak” sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ertelemek” anlamında kullanılmıştır?

- A) Sıkı bir pazarlıktan sonra arabayı istediğim fiyata bıraktı.
 B) Dedenlere gitme işini önümüzdeki haftaya bıraktık.
 C) Çok zorlandı ama sonunda sigarayı bıraktı.
 D) Yemeğin yarısını yiyip yarısını da kardeşine bıraktı.
 E) Onun gitmeyeceğimi anladıktan sonra ısrar etmeyi bıraktı.

I. Dedenen kalma eski bir konakta oturuyorlar.

II. Sahildeki banklardan birinde yan yana oturduk.

III. O akşam söylediklerin içime öyle bir oturdu ki...

IV. Göktürk II uydusu büyük bir başarıyla yörüngeye oturdu.

V. Kılavuz kaptan almayan gemi Kilyos'ta karaya oturdu.

“Oturmak” kelimesi yukarıdaki cümlelerde kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

“Aile” sözcüğünün aşağıdaki açıklamalarından hangisi birlikte verilen örnek cümleye uygun değildir?

- A) İnsanların birinci derecede yakınları: Ev tutunca ailemi de getireceğim.
- B) Birlikte çalışan kimselerin tümü: Milli Eğitim ailesinin çalışkan bir üyesidir.
- C) Anne, baba ve çocuklardan oluşan topluluk: Ailesi ölünce bir daha evlenmedi.
- D) Aynı soydan gelen kimseler zinciri: Damadımız, İzmirli eski bir ailenin çocuğudur.
- E) Kişinin ana babası: Ailem kampa gitmeme izin vermiyor.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “kendini hissettirmek” anlamında bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Kimselere sezdirmeden içeri girmenin bir yolunu bulmalıydım.
- B) Yaz sıcakları da iyiden iyiye bastırmaya başlamıştı.
- C) Rüyalarımın bir gün gerçekleşeceğini biliyordum.
- D) Arabanın farlarından birinin yanmadığını nasıl fark edemedin?
- E) O güzel günlerin bir gün biteceğini nereden bilebilirdim?